

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 30.

У НОВОМ САДУ 24. ЈУЛИЈА 1886.

ГОД. II.

ЂУРЂИЈА.

Ђурђија је врло лепа
Девојана била,
Црне очи, златна коса
Мека, као свила.

Лице ка' од млека да јој
Било наливено,
А к'о ружа о Духових
Чедно и румено.

Ал' сад вене и увену,
И бледо и жуто,
Тело, негда танковито,
Ломно и погнуто.

На очима упаднутим
Тугин тумач, сузе, ...
Имала је вереника,
Али бог га узе.

Дошла му на тужни гробак,
Ал' не плаче, ћути,
Ма јој срце јадовито
Бол распиње љути.

Плете венац, па га на гроб
Свом драгом полаже,
Ал' како јој души, не мож'
Песма да вам каже.

Ал' забруја тужно звоно
Црквици над сводом. —
Сахрањују ... ето пона
С великим спроводом.

Кад ђурђија звоно чула
Грозом задргтала,
Па врискала и цикала
И косу чупала.

„Скините то тужно звоно,
Ако бога знате!
Скините га, ако срца
И душе имате! ...

Када ја то звоно чујем,
Мислим, да сам луда, ...
А знате ли, је-л' далеко
Још до страшног суда?

Неки кажу, мог драгана
Амо су донели ...
Није... није!... Над главом им
Голуб лети бели.

Ој, голубе, ој, мелеме
Срца мога бона! ...
Јо се бојим ... бежим, бежим
Од тих ваших звона! ...

И побеже и бегаше
По доли и брегу,
Бегала је с ветровима
По киши и снегу.

А кад даде богу душу
Мома умобона:
Звонећ' на њу, два су пукла
Од жалости звона.

Мата Поповић.

НАРОДНО СЛАВЉЕ.

ЂАЧКИ СПОМЕН ИЗ ФРУШКЕ ГОРЕ.

(Свршетак.)

исмо се дуго могли задржавати у трапезарији, те ни уживати у томе, како народ себи тумачи разне оне прилике на слици тој. Морадосмо се пожурити на црквени кор, да се за времена понаместамо, јер ће служба почети раније него обично, да и литију обнесу око цркве.

Нама се придружило и неколико ђака с карловачке гимназије, те певасмо службу, што је из народних уста прибележио Корпелије Станковић. Када би од мене зависило, никада не бих ни допустио, да се икоја друга служба пева у црквама и у приликама, где се скупља народ у толикој множини. Бадава! Што је најлепше народне појезије, Вук ју је скупио. Што је најлепших српских мелодија, Корпелије их је прибележио. Појати народу другу какву литургију, па нека је не знам ко сложио у поте, и нека је сложена не знам како вештачки, толико вреди, колико и кад би му читао песме о Краљевићу Марку и у опште какву народну песму у туђем каквом језику. Оставите стране композиције у варошима. Народ хоће да разуме, шта му се пева. А ако не разуме, не само да ће изаћи хладан из цркве, него ће се у својој рођеној богомољи осећати туђ, стран. Доста је, да се облагороди чувство народно према лепшем певању, кад оно цјеније, што га слуша сваки дан у својој сеоској цркви, чује којом приликом (кад би могло бити, дакако, и чешће) удесније и складније, кад га чује, да се пева онако, као што треба. Једва прионе за његово срце и каква уметничка песма, — па и та мора бити проникнута кроз духом народне појезије, а како ће вештачка мелодија, па још црквена, а накаламљена бог те пита каквим туђинским извијањем! . . .

После службе потражисмо гусларе.

Где сам мислио наћи највише одушевљења, ту га најмање нађох. Јер то нису гуслари, — они прослављачи српске негда силе и господштине, то нису будиоци српске свести у оној дугој и мучној ноћи после Косова; то нису — оно, што сам ја мислио, него се ту нанизало с обе стране пута од црквене порте, па скоро до ћуприје, што води преко потока у Врдник, нанизало се ваљда све, што је власто и богаљасто, хромо и слепо са све четири стране света, па кука и мољака, вије се и превија,

плаче и богоради за милостињом. Јад их је погледати! Онај пева: »Даруј, роде!« — па уде-сио, да би му се камен смиловао; други само дречи, као да нема људског гласа; трећи —

Боже, опрости!

И милостива срца дарезљиве руке не могу да прођу, а да поједаред не додаце божјацима у шешир какав мален дарак.

Ал где су гусле? Где је Тома слепац, што га још Коста Руварац уписа у споменицу, да се спомиње уз Вишњића и друге гусларе?

Украј пута поред једног јаблана уокружио се силан свет, па се они од остраг на прсте издижу, да преко рамена својих предњака боље виде, као да траже неког у средини.

Примакосмо се и ми ближе тому кругу.

Из средине чујемо сетне звуке јаворових гусала. Баш брујаху познатим начином завршетак песме гусларева.

Ту беше Тома.

Е, жао нам, да баш у тај пар заврши песму своју, па ће да се одмара неко време, да после нову започне.

Неки се одмичу из круга, па одлазе, бацивши дарак гуслару у крило.

— Бог те живио!

— Бог да прости!

— Е, баш му ваља песма!

— Где научи само?

То беху примедбе оних, што одлажаху.

А многи се не могоше зар маћи, него стали, па чекају и другу.

Неки ће опоменути Тому, да пева ову или ону, што је лане од њега чуо, па му се допала, или је можда чуо од другог кога, па би волео, да је и Тома каже!

Гусле се наше не могу допасти у туђини; пеће се допасти ни глас, како се песме наше уз њих казују, — али су Србину прирасле за срце и на њему показаше ето и показују још и данас неодољиву снагу.

Не могосмо се ни ми удалити, а да бар једну не чујемо од тог гласовитог сремског гуслара, последњег ваљда у нашим крајевима..

Таман кренусмо, да оставимо дружину око гуслара, а ето пред нас Раде и Славујке.

— Ако се и трећи пут сретнемо, морамо се почастити, — пашали се Рада.

— Право је, Радо! Само алвалук наш мора бити друкчи.

Па погледах у Славујку, а у ње пуне руке медених колача.

— Дабогме, момачки! — одговори он.

И растанемо се.

Прођосмо још мало кроз вашар и светину, па ћемо да потражимо наше коморције, што се још јутрос оценили од нас, да нам спреме ручак.

Изнад манастира иза чесме нађосмо и њих.

За часак се поређасмо по трави. Ко про-
стрљо испод себе горњи капут, па се повалио.
да се издува; ко скрстио ноге, па сео тако
по хајдучки, те гледи у јагње, што се на ра-
жњу врти према ватри, па се смеши од милине,
како масно јагње руди и цврчи, кад га вредни
редар прелије машћу. Неки се хватају око
јагњета у коло, па изазивају свирача, да им
посвира.

Један братац стао чело свију, па декла-
мује из »Ченгић-аге« стихове, који готово са-
свим пристали нашем тада полагају.

„Храбра чета дан дановат
на Морачи хладној сјела.
Тко се снизи к росној трави
санком кријепит снагу тјела;
тко љут огањ пушки огледа
и фишке смртне броји,
ил оштрицу поуздану
вијерну ножу гладилицом глади;
тко избавив искру из кремена
тврдијем надом, тер у пушањ лаки
запретав је, пак навалив грања
за час мален дахом јуначкијем
пламен шири; а тко дарак
стада кротка, четвртицу овна
на љескову весео врти ражњу,
ил бијела кришку сира
из утробе вијерној торби вади.
Ожедни ли? — —“

— Помоз' бог, браћо! — зачу се поздрав,
и прекиде декламатора.

Ко је?

— Отац намесник ево шаље поздрав, да
вас развесели вином, а бог нек вас весели
здрављем и весељем!

Два друга из наше чете држе између себе
четвртјак пун вина.

Поскочисмо сви на ноге лагане.

— Извињава се честити кале, што нема ве-
ћег суда, али гарантира за још који.

— Живио!

— Шта ти оно рече напоследку, Лука?
Где застаде у твојој декламацији? — запита
сад један декламатора.

— »Ожедни ли? — —«

— »Морача је — далеко! — прекиде га
онај. — А »треба л' купе, ево двије руке.«

Па дохвати четвртјак за обадвоје уши и
наже га, не што би био жедан тако, него да
је слика истинитија.

Не потраја још дуго, па засукасмо рукаве,
и похватасмо бритке пожеве, и на ражањ ју-
риш учинисмо.

А ражањ заденули у рашље између два
дрвета, па сваки себи сече печенога меса овнуј-
скога, с које стране хоће . . .

После ручка настаје тек право весеље у
слободној планини.

То јечи гора и разлежу се песме по милој
вољи. То брује гајде. Онде удара ситна там-
бурица. Тамо покликује враголаста егеда.

Ту ћеш видити све могуће врсте српскога
кола. Ту ћеш опет видити и Србијанца, и
Сремца, и Бачванина, и Банађанина . . . у јед-
ном колу. Ту ћеш чути песме из свију крајева
српског народа, и све ћеш их, дакако, разу-
мети, а свака у срце дира . . .

Дабогме, да се за часак згрну највише
света око нас.

Та, ђаци су то! А ђаци умеју бити весели.
Ти знају песама све лепших и лепших

Не знаш, ни откуд искрсавају разне бо-
касте и танковрате буклије, а пуђењу и на-
здрављању нема краја.

Ту се поздравља, ко се с ким није ни ми-
слио ваљда кадгод састати. Ту се братими, ко
се донде није ни видио. Ал најмилије нам беше,
да се онда новосадски и карловачки ђаци
збратине.

То побратимство је тако природно и тако
нужно, да би требало да се понавља и подр-
жава сваке године. Жаљасмо се још онда, да
је почело да нестаје оног идиличног живота у
српских ђака. Жаљасмо се још онда, да се пи-
томци та два чисто српска завода тако слабо,
тако — никако упознају, а једној се уче књи-
зи, једној се идеји посвећују. Жаљасмо се још
онда, да смо тако далеко један другом, а Кар-
ловце и Нови Сад не раставља ни једна по-
штена пешачка шетња, да се за дан хода могу
и састати и наразговарати и растати, па да
опет сваки буде на свом месту. Жаљасмо се,
што нема јединства ни међу најближом омла-
дином.

Жаљасмо се на све то и заверавасмо се,
да ћемо се сваке године по једанпут бар или
по дванут састајати. И наздрављасмо одушев-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љено, ватрено омладински — слози и братству међу српском омладином. Тако мишљасмо и на-
дасмо се, да ће најпре доћи до уједињења омладинског, које неће моћи растрзати никаква сила. Тако се надасмо, да ћемо се наједанпут наћи на светском дивану раме уз раме; а не да се гуркамо и накањујемо у

крајњем часу, кад већ ваља радити у убојном реду.

Ој, ала ми умемо лепо да — на здрављамо!

Када би се једном на делу нашли онаки, какви се у здравицама толико пута заверавамо, то би било најлепше народно славље!

—ић.

М А Н' Т Е!

(Е. ГАЈБЕЛ.)

Успамти л' срце љубављу,
О, ман'те га у миљу том;
Не гас'те искре божије,
Грехота то је пред Богом,

Јер има л' где на свету том
Неокаљан још који кут,
Зацело ј' срце млађано,
Што смерно љуби први пут.

О, млађани му ман'те сан
И санка цветке ружичне;
Ви и не знате, какав рај
С тим леним санком угине.

Та много ј' срце препукло,
Кад други стргне његов цвет,
Ил с прегором прокуне све
И буде мрачни мрзисвет.

Ил врисне, клоне рањено
На недра страсти с бола свог
И поклизне у светски прах;
У њему умре лепо Бог.

О, доцкан тад је плач и вај
И покајнице сузе све,
Да живне ружа увела,
Да мртво срце ускрене.

Рајко.

ИРИНА.

Н О В Е Л А С В А Т О П Л У К А Ч Е Х А .

ПРЕВЕО П. ПАДЕЈСКИ.

(Наставак.)

Улија приђе к једном гробу, који се на другој страни цркве узвишавао, и метне киту цвећа на испуцану, камену плочу. Приповедала ми је и историју остављене могиле. Под том испуцаном плочом, на којој се једва разазнати могло калуђерско тело са скрштеним рукама, почива, рече ми, последњи потомак славне, племићке породице, који је са несрећне љубави у манастир ступио и ту као искушеник умрљо. Јулији је жао било забрављеног гроба и кадгод би дошла на то место, увек би му донела киту цвећа. Разгледајући свуд наоколо, случајно рекнем: „Заиста, дивне развалине!“

„Природа надвлада све непријатеље“, дода Драгојло. „Где, тамо, где су пре плесиви листови бревијара шуштали и једноставни се псалми разлегали, шапуће лишће јасеново а славуј међу њим извија своје дивне песме. Природа учини свему крај, ходнике и ћелије испуни зеленом травом и шареним цвећем. Звона не зову више на службу божију и каткад само, кад их ветар заљуља, уплетају своје тужне звуке у грандиозну композицију, коју приро-

да бурно над језером извађа. — Извините што ћу вас мало оставити. Ја се увек пењем на кулу, откуда се врло дивно планине виде. Не тражим, да ме пратите горе, јер пут је врло опасан.“

Кад га несташе на степеницама, које из цркве на тороњ у округ воде, бацам поглед на Јулију.

Наслонила се била на стари гроб, нежном ручицом обухватила камен те је гледала у слику мајке божије. У каквој је противности стајала са тим сивим, излупаним каменом. Беше то појезија живота заручена са појезијом гроба.

Приближим се к њој тако, да је тешки моји кораци не пробудише из слатког сна. Стао сам мало даље иза ње и гледао њену белу ручицу, која је на камену лежала. Кроз једну малу пукотину падала је на њу злаћана зрака и она се на зеленом поду сасвим лепо видила а на једном прстићу светлио је камен у прстену као пламена суза.

Кратко време сам ју посматрао, срце ми је све жешће куцало, престао сам дисати, крв ми је појурила у главу, док се нисам занео и заборавио; при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

клонио сам к њојзи главу а ватрене усне букнуше у пламен при врелом пољупцу на малој, дивној ручици.

На мах скочи с камена а очи јој у ужасу погледаше на мене; но и ја сам мало устукнуо и погледао горе. Баш пред моје ноге пао је један камен од горе. Кроз пукотину горе сам спазии Драгојла; стајао је баш на самој ивици од пукотине, а тамним смеђим очима гледао је у мене.

Но пре него што сам тако немило изненађен к себи дошао, нестало га је са отвора.

Сад су тек дошли тешки тренутци. Јулија је у неприлици стајала подаље од мене с обореним очима, лицем скроз руменим, а лептир на њеном шеширићу, који је при уласку у развалини скинула била, узео је целу тежину ситуације на себе. Срећа, што је прах на крилима само шарен био! Могу се с правом похвалити, да сам се у свакој неприлици умео наћи; али онда сам као заливен према њој стојао.

Тек, кад сам чуо кораке Драгојлове на кули, вратио сам се старој лакомислености. Хладнокрвно сам упрљо поглед на црни излаз из куле, на ком ће се појавити намрштено лице увређеног мужа.

Не прође дуго а ево вам Смелића; али је око његово било мирно, чело ведро, а на лицу ни трага каквом узбуђењу. Слободним кораком приђе к мени, те ми сасвим мирно приповеди, како је диван изглед са старе куле.

Сигурно није приметии онај пољубац, а ону је страшну љубомору моја рђава савест себи уобразила. Одахнуо сам мало душом, а Јулију сам љубопитан погледао. Хтео сам у милим пртама да изнађем учинак неме исповести, чији је траг само од нас виђен на белој руци горео. Али све узалуд; полак од нас окренута намештала је она шешир пажљиво и лагано а набраним је рукама заклонила лице.

Оставимо развалине. Драгојло је путем врло расположен био; али је сад опет пало у очи, што Јулија није била тако весела, већ више озбиљна.

Док нас је чун са увелим венцима носио кући, сунце је већ зашло било са дивне горе, а на језеру се могли још сјајни одбијени зраци видити, као блистава огледалца.

Зраци су све слабији бивали, гасили се, а напошетку се спусти сумрак над целим језером. Ту смо сви ућутали. Звона се из даљине опет чула, али не као до подне, већ више тужно, меланхолично.

Једва сам још пред собом видио њено лице, шеширић, вештачко цвеће и два лептирова крила. Све је то друкчије изгледало а међутим сам знао, да она пређашња баркарола гондолијерева ни најмање не одговара садањем изгледу Јулијином.

Ту прекине нашег јунака у читању знак звонце-

та. С уздахом затвори књигу и хтео не хтео метне је у џеп.

III.

За ручком се нађе Свеслав са својим поноћним гостом, са самопрозваним дон-Хуаном. Али се чинило, као да му дневна светлост не прија. Стајао је ту код зида дворане тако бојажљиво и скрушено, да би човек помислио, е је лутка, коју је принципал после свршенога монолога на стражњу кулису обешио. Јучерања божураста боја његовог лица ослабила је у бледу ружичасту ниансу, пауново перо и цинички осмејак били су ту а велико угашено око почивало је са страхом на узвишеној бради управитељевој. Кад га је настојатељ приказао као Петра Јагодића, дворског адјункта, држао се дон Хуан тако, као да га сад први пут у животу види.

За столом је седио међу Нином и Луцијом, најмлађим цветовима настојатељева венца, те је имао доста прилике да постане „ритер“, било код нежне плавојке на лево, било код ватрене смеђојке на десно. Али је око његово остало као приковано на тањир, те је само каткад погледало на строгог шефа, кад је овај распитивао за усеве, за број раденика и друге такве ствари.

Наједаред ће га ословити госпођа настојатељка: „а прогос, господине Јагодићу, чула сам, да ће Ирина вратарева играти главну женску улогу у новом комаду?“

То га је питање довело у доста велику неприлику. Једва је нешто промумлао, како је и он сам нешто чуо.

„Та господа дилетанти нису баш избирачи,“ настави горда госпођа смешећи се, „други пут ће за цело узети чобанову Аделу. Друго им и не остаје. Не верујем, да ће се икоја девојка из честите грађанске куће примити да буде фолија одрапаној принцези из вратареве собе. А још се мање могу надати, да ће се и једна од мојих кћери спотаћи о позорште, где би се могла наћи у друштву таквих. Ако се случајно нађете с господином редитељем, слободно му то реците!“

Сиромас Јагодић, кога се те оштре речи највише тичале, обори главу, а на лицу се показа сва мука немирне савести.

„И то ће бити лена јунакиња“, настави госпођа заједљиву филипику, „радо бих ју видила, кад се попне на узвишену позорницу, кад се покаже публици у накиту од олова. То ће да буде проучена улога, улога пуна осећаја, шта велите, господине Јагодићу?! — Но чула сам, да су и вама у тој пунонадежној представи неку особиту улогу уступили?“

Неприлика адјунктова већ је достигла кулмина-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

цију. Једва нешто проумла, да ће улогу на сваки начин повратити.

Тек што је Јагодић после ручка са Свеславом из двора изишао, сав се променио, као да се чаровне палице дотакао, намах му се тело исправило, лице му доби јучерању живу боју, око засија а уста с проницим осмејком проговорише: „особита забава, зар не? — Одмах ћу доћи к вама у библиотеку па ћемо тамо коју више прозборити.“

Отрча на двориште. Свеслав баш није тражио нове забаве с адјунктом. Тога ради крене се у парк а не у библиотеку.

Кад је дошао у парк, извади грофов дневник из џепа. У том је нешто осетио, што му је све мисли на једну ствар обратило. То је била папучица оног непознатог девојчета, која је код Сфинге остала.

Чинило му се, као да свиће над папучицом. Зацело је то та ципелица, којој се прохтело, да полети к слави преко танких дасака дилетантске позорнице, зацело је она, коју је код Сфинге, видео и Ирина кастеланова, једно и исто мило лице. Ирина — кастеланова! Каква противност у те две речи!

Задубљен тако у мисли корачао је Свеслав даље путањом, над којом се висока зелена дрвета укрштала и горе као неки природан свод правила. Наједаред стане.

До ушију му допреше неки познати звуци. Прислушкивао је мало и брзо позна глас јучерањег, поноћног посетиоца. Чуо је и други глас, јасан и пријатан, као глас младе девојке.

Лагано, опрезно и на прстима пође даље. За густим џбуном седне на клупу. Кроз лишће је могао лепо видети чисто, зеленом травом обрасло место. Леђима к њему окренутим седно је на обореном деблу Петар Јагодић — познао га је врло добро по сламној шеширу, ловачком капуту и јахаћим чизмама. Пред њим је стајала девојка, чија је била она изгубљена папучица.

Ту се Свеславу даде прилика, да у миру посматра чари те нежне појетичке појаве.

„Још мало натраг“, рече Јагодић менторским гласом. „Руку на срце! Тако! А сад можете почети: с почетка као да шапућете, онда све гласније, брже, до најбујнијег изражаја страсти!“

Девојче стане декламовати. Брзо спусти руку са груди, а мио, јасан глас подиже се изнад усних обала, које му је учитељ спремио. Тај је с почетка гледао да одржи ток уређене бурне декламације у границама дилетантског савршенства. „Станите мало!“ повиче намах. „На тој речи мора лежати особит нагласак. Заборављате на леву руку. Ту морате глас угушити и тек само шапутати — тако бар, као из сна што шапућу врхови дрвета — тек кат-

кад се нешто са далеких поља чује — сад све вишим гласом — и тако даље. Пазите добро на то место. Мало по мало идите недрима, брзо извадите докуменат, укоченим очима га погледајте, у руци га згужвајте, наново исправите, опет укоченим очима читајте и онда га на један мах издерите — тако — тако — а папириће баците на земљу. Публика треба из ваше радње да види, како је важан тај докуменат.“

Девојка се исправљала, као што јој он показивао, али мало по мало умукну Јагодић. Није више ништа говорио. Наслонио главу на руку, па као укочен гледа у девојку.

И гледалац изненада преста дисати. У блаженом узбуђењу слушао је мили њен гласак, час као зефир, кад шапуће цвећу, час као песма шеве, кад се у вис диже; час оштар, час мио, а увек би уздрхтао као струна мандолине. Чудећи се гледао је на њене природне живе покрете, пуне миле грациозности. Очи јој се светлиле од одушевљења, а целим телом се чисто уносила над земљом; те шарене хаљине, које би јутро фантастичким назвало, биле су за њу, као да их је рука појезије изабрала.

Свеслав се питао у себи, је ли то заиста оно девојче, које је јутрос видео нежно и сањалачко на суморној Сфинзи?

Кад је довршила, седно је Јагодић још мало као окамењен, а онда је стао пљескати великим рукама као бесомучан. Умало што и Свеслав није запљескао. Девојка се посади на оно оборено дебло па је примала с тихим, жалосним осмејком његову похвалу.

„Врло добро, Ирина!“ говорио јој је. „Ни у сну не бих помислио, да тако велик глумачки дар имате. Наша стара ће пући од једа. Све пуца, што редитељ не даде женске улоге њеним ћеркама. Помислите само: треба — вели — дилетантима да кажем, да се са женским улогама и не труде к њима. Као да би коме од нас и пала тако очајна помисао на памет. Дала ми је разумети, да би јој мило било, кад би представу тиме осујетио, што би своју улогу натраг послао. Али се ту јако преварила у рачуну; рекао сам јој нешто, да се одмах за усну загризла!“

„Ах, господине Јагодићу,“ прозбори Ирина са уздахом тргавши се из мисли, „ко зна, хоћу ли и смети изићи на позорницу?“

„А ко ће вам то забранити?“

„Ко други, него стрина? Већ неколико дана, како се грозно љути, кадгод ме види с улогом у руци.“

„Шта опет стрина! Обећају јој улазницу — један ће из одбора по њу на каруцама доћи — па мир!“

„Не знате ви богме, како је тврдоглава. Не знате, како нас кињи — мене и стрица. Глете, јутрос сам

изгубила једну папучу, па да ме живу поједе, пуну ми главу којекакве грдње напунила. Ни за ручком није престала. Са сузним сам очима отишла од стола. Ах, господине, кад бих имала велика крила, одлетела бих некуд далеко, далеко, да тамо слободно по вољи живим, да не слушам то зујање око ушију, као бумбарове кавке. Ах, тамо далеко међу веселе, пријатне људе, да тамо живим, читам и декламујем, да идем у позориште!“

„Ко зна, шта још неће бити,“ дода Јагодић замишљено па настави: „али сад ме извините, госпођице Ирина, обећао сам господину Свеславу, да ћу га посетити.“

„Без сумње оном господину, што је јуче дошао?“

„Јест, томе из Прага.“

„А како изгледа?“ упита га Ирина мало оклевајући.

„Сасвим пријатан човек. Средње величине, светле косе и браде, с челом обично замишљеним, с племенитим изразом на лицу... збогом, Ирина!“

Стиснете јој руку, махну сланим шеширом и оде.

Кад се Јагодић удалио, гледала је Ирина сањалачки преда се. Ни макнула се није а лицем је била према Свеславу окренута; али њене влажне очице не могоше продрети кроз зелене облаке од лишћа, које ју је од њега делило, већ су укочено гледале у царство својих снова.

Кад се већ Јагодићеви кораци нису чули више, изиђе Свеслав иза дбуна и приближи се к њој. У један мах га она опази. Нехотице се тргла, лице јој је поруменило, очи је склопила; била је у неприлици.

„Госпођице Ирина!“ говорио је Свеслав нежним гласом, који је у њој побуђивао поверење. „Срећним случајем био сам ваша прва публика. Према испиту, који сте свршили, могу вам без пророчког дара предсказати најлепше успехе. Но нисам дошао, да вам својим ласкањем на досади будем, већ сам вам донео папучицу, коју сте јуче код Сфинге заборавили

и која ми даје добродошлу прилику, да се с вама упознам.“

Она га погледа плашљиво па узме папучицу. „Хвала лепо, господине!“ Прошапута да се једва чуло.

„Смем ли вас, госпођице, упитати, у ком ћете комаду играти своју улогу?“ упита ју Свеслав после кратке почивке.

Ирина му рече наслов комада. На даља питања давала му је само садржај. Мало по мало нестане оне бојазни и она му стане живо приповедати о другим позоришним комадима, које је прочитала, и Свеслав виде, да их баш није мален број.

„Врло радо читам. Стриц имаде пун сандук књига, које му је покојни гроф Јулијан поклонио. Често ме и сам опомиње, да читам. Али стрина ме кара, кад ме год види с књигом па хтела би, само да пијем и плетем чарапе,“ рече и уздахну.

„А родитељи су вам већ умрли?“

„Дабогме; још пре него што сам их и познала. Отац ми је био шумар. Једног вечера, кажу, донели га на носилима кући; био је баш испод срца рањен. Од то доба ми је мајка непрестано венула, док и њу поред оца у гроб не спустише. Мене сироче узео је добри стриц без уговора.“

„Ако се нећете мојој улози смејати, то ћу вам ја неке од мојих књига донети.“

„Ја ћу вам бити врло благодарна,“ повиче живо, а онда се прво осврне на све стране и шапућући рече: „Нама их не смете донети, стрина би ме живу појела. Пошљите их по господину Јагодићу или —“

„Или —?“ понови Свеслав с очекивањем.

„— донесите их амо у парк“, једва доврши а лице јој се зажари.

Срце је Свеславу жестоко било, док је гледао то бајно лице.

„А кад и где ћу вас ту наћи?“

„Ма и код Сфинге — сутра рано,“ прошапута, да се опет једва чуло.

(Наставиће се.)

ИЗ СТАРОГ ВЕКА.

III. ХАЗДРУВАЛ.

Бележећи редове историје крвљу је Кија записала имена многих племена, што се некад борила; дрхтавом је руком прерукла разорене градове, па и снажну Картагину је избрисала из списка — нема је више.

У ватри и пламену пропадоше читави редови кућа, у развалинама лежи свако скровиште, а старци, деца, жене, красне девице погибоше од душманског мача.

Крв од жртава лила се све потоком па се ваљала од прага до прага. Посред хрпе пламених гредица и мртвих телеса јуришала је напред победоносна римска војска. Са кућа, које су стајале у пламену, падала је читава киша стрела на непријатеље, а где-који је бацао у очајању камење своје рођене куће-развале на мрске Римљане.

Град је стајао у пламену; црн дим уздигао се

над њим као тешка, пуста облачина, као да је хтео да сакрије ову пустош испред очију небеских, пустош, која је и самог победоносног вођу, великог Сципијона Емилијана, дубоко у срце дирнула.

Код храма Ескулапова стајао је Сципијон, с десне му Плиније, а с леве Хаздрубал, прибегли вођа побеђених Картагињана. За њим руља са копљима у руци а лицем крвавим.

На крову храма сместила се шака људи одважних: да се бране и боре до последње капи крви. На челу им стоји лепа млада љуба Хаздрубалова. Две јој руке држе два нејака детета. Спуштена дуга коса вије се по ветру као црна застава несреће и жалости. Одело јој крваво, та око ње није један рањеник издануо у крви на крову храма.

Хаздрубал је подигао склопљене руке к њима и молио је борце, да положи оружје; заман се боре и даље, нема ту помоћи, Картагина је пропала, нека спасу свој живот, нек се поклоне и предаду победиоцу.

С презором окренуше ови своја лица од њега, као да је већ и то срамота, слушати његове речи. Само се женин глас чуо, како му одговара. Док је жена та говорила, Сципијон није могао свести ока с ње, и није могао више заборавити стас и речи лепе женскиње. Али муж јој не смеде погледати у лепо лице; сагнуо је главу а срце му љуће од стреле стадоше цепати ове речи, које је звонки глас говорио:

— Зар живот, Хаздрубале, да продамо, па ма нас то и слободе стало? Мислиш, да би ми могли живити на развалинама отаџбине своје? Кукавче! Ти си побегао од нас, јер си се смрти бојао! Примео си за господара победиоца домовине своје, за браћу убице твоје рођене браће! Оружје си променио са ропски окови! Иди па живи још дуго у новој својој постојбини. Слушај славопоје Римљана о пропасти Картагине; ал чуј најпре моју клетву, коју у име народа свог баџам на главу издајника — на тебе, што си ми био муж, отац моје деце! О тешко мени несретници, те сам то морала дочекати! Једини издајница, једини кукавица сред бораца картагињанских баш си ти, — ти, кога сам ја са чистом, невином љубављу на груди моје пригрлила, и коме сам у боловима децу рађала! Та има ли клетве тако ужасне, да би равна била твојем греху? Вођа, који у невољи напушта војску своју, војник, који баџа од себе оружје, моли за милост, јер се плаши смрти! Да честита ли домољуба, који се у најодлучнијем часу одриче своје домовине! Хаздрубале! Срамото племена свог! Топлики греси падоше на душу твоју! Ко те може казнити по заслуги?

— Митеа! — рикну муж јој ван себе од стида и срама, — тебе и лепе своје синчиће хтедох ја

спасти од извесне смрти. Видио сам, да је све пропало, заман се боримо против претежнијег непријатеља. Та ја сам могао погинути и на развалинама Бирсе, али кад сам помислио на вас, вас, које волим већма ма од каквог блага, да ћете ви тешком и мучном смрћу погинути — заборавио сам на сваку дужност. Шта је мени стало до суда светине, само да вас спасем! Сиђи се доле, Митеа, из наручја смрти, и дај ми на руке синчиће моје! Сципијон је племенита душа; не ропство, но нов живот нас чека сред зидина моћнога Рима.

— Њих зар хоћеш? — крикну жена, и подиже снажним мишицама у вис синчиће своје. — Ове би ти да подигнеш и однегујеш? да и последњи роб прстом показује на њих: гле синова издајнице! Па мислио си, да ћу ја с љубављу пасти на оне груди, које се одрекоше домовине своје, и да ћу живити сред охолих Римљанка са срамотом имена твог? Преварио си се! Сципијон је непријатељ отаџбине моје, дакле је и мој, и ти, који га примаш за пријатеља свог, и ти си ми непријатељ! Некад сам мислила: родила сам у синовима својим јунаке отаџбини, и срце ми је играло од радости, кад сам помишљала на јуначка-дела, која ће они починити. Али јаој, бабо им био кукавица, издајница!

— Не збори даље! Не просипај отровне стреле твојих речи на ме! Твој гњев је неоправдан и лажно ме окривљујеш. Нисам ли храбро, одлучно бранио град, док сам могао? Нисам ли се у првом реду борно са најбољима. Не тиште ли ме и сад ране, које си ми ти нежним рукама завила, и балзамовим дахом твојих усана ублажила. Зар мислиш, не боли ме срце, кад видим ову пустош, где живе душе, камена на камену не оста? Али ми памет саветовала: зашто да гинем у лудо? Та на месту проливане крви моје цветак слободе и онако неће никад процватити; једна-две мишице и онако не задржаше победоносну струју, која јури напред по разореним зидинама. Ходи ми на груди, Митеа! Видићеш, моје мишице ће бити још доста снажне, да створе сретно, умилно скровиште теби и деци нашој!

— Имаш ли само ту једну жељу, да мене и њих спасеш? Па добро; нек постане та жеља клетвом, која ти на главу пада! Само те моја рука уме казнити; ја само знам, где те могу највећма ранити. Погледај овамо, па се научи умрети од слабе жене! Запамти, да је боље слободан умрети, него као роб, без домовине живити.

Пламен је већ обгрлио равни кров цркве, а тамо је горе мала, одлучна чета просипала своје стреле на непријатеље, који су зидове рушили. У силном је метежу као вијор одлетео нејаки глас женин; само јој дивље очи и усне показиваху, да још говори. Да

ли проклиње, или се Богу моли? Који су доле стајали, нису могли разумети.

И Сципијон, који је скрштених руку непомично и немо гледао к њојзи горе, видео је, како је спустила децу своју с руку, а дечица се као бојажљиве тичице сакрише у боре хаљине материне; затим је истргла мач из недара, на један је тренутак подигла к небу у вис блистави мач, па га је онда својом рођеном руком сјурила у срца својих синова, да не остане ни колена, које би носило име издајнице-вође; с осмехом на лицу забола је затим у своје груди тај мач, који се још пушио од крви синова јој, забола га је тамо, где јој је срце куцало — та и без мача је оно већ било сломљено смрћу миле дечице — и у последњем јој се тренутку осу задовољство по бледоме лицу, кад је видила, како јој потоком лије крв из рањеног срца, те се разлива, да се споји са руменом крвљу невине дечице. . .

Кад је клонула поносита Картагињанка, сагла је главу на два мала самртника а бесни пламен начини јој ватрену круну око главе од распуштене косе.

На призор овај престала се мала чета око ње борити. Загрљени су чекали, док их пламен сасвим не обузе, и док се није срушила зграда под њима. Кличући примише смрт, која их сарани под пусте балване. Ниједан није прешао на милост непријатељу.

Хаздрубал је стајао још тренут-два поред вели-

ког победиоца, укочен, као да је памети, срца, крви нестало из њега услед троструке смрти његових милих. Затим скочи, ривну гласом ужаса, беса, очајања, и баца се на Римљане као рањена звер. Ото је једном оружје те је непријатељ као снопље падао око њега. Груди му се напунише беснилом, као у тигра, кад осети крв женке своје. Пламен је вејао око њега, ватра му је пламтила у души, ватра освете запламтила је тамо. Није више знао, шта чини; није осетио, како му се заболо копље у ребра, није знао, да му из срца са више страна лопи крв; само је то знао, да су му мили мртви и да му је дом срушен; да је могао, за њих би све Римљане посекао био.

Најзад му клону мишица дивске снаге; крв му високо јурне из врата и церовину поноситу, која изгуби своје гранчице, свој цвет, сруши убојно копље на земљу.

Ватра се још седамнаест дана ранила на развалинама, док није у пепео претворила све, што је горети могло. И над овим гаром проклеше љуто Римљани оног, ко ће икада подићи развалине те.

Имена Картагине нестало је; али бајни лик Митен не избриса ни слава, ни победа, ни нове војне из срца Емилијана Сципијона. И тек Плиније би умео рећи, колико суза, колико уздисаја је и након дугих година жртвовао славни вођа тај успомени лепе и дичне Картагињанке.

По С. З. С мађарског.

В.

ПОУКЕ ИЗ МЕДИЦИНЕ.

О КОЛЕРИ.

 Названи и насртљиви гост из Азије, колера, прети ево већ од три године, да ће и нас посетити. Преклане се размењао по Француској и Шпанији; лане нам дође у комшилук, немилице таманећи по Талијанској, а ево га овога лета већ на прагу наше домовине: у Трсту и на Реци. Не прети баш јако, али таквом напаснику није никад веровати. Него није вајде ни бегати испред таквога насртача, јер је и брз и опасан а уз то још тражи потајне путеве. Спремни морамо дочекати тог непријатеља човечијега рода, а кад стигне, не дати му, да се одвећ размеће и шири. Ако мислимо, да нам то испадне за руком, морамо добро проучити ћуд тог опасног непријатеља; морамо га скроз познати. Користићемо се свим оним, што су људи досада о истоме искусили.

Легло колери је источна Индија, и то онај

крај те земље, где је највише мочари и баруштина. У тим крајевима Индије било је од вајкада, а имаде и сада увек колере. Отуда иде редњом по земљи, кад је много киша и влаге, кад реке нарасту и поплаве, а затим навале јаке врућине. Поплашени становници беже на све стране па разносе клицу те морије, које у себи, које на себи, гдегод доспу, а та клица ухвати корена и развија се свугде, где је нечистоће, па заражује с нова своју околину. Тако су је разнели већ по свима деловима света. У Јевропи смо имали до 1873. године већ пет зараза од колере. У новије доба појављује се колера још много чешће по јевропским државама, скоро свакога лета, а то с тога, што сада људи путују много више и много брже него пре.

Колера се код нас у Јевропи појави дакле само онда, кад је донесу путници, који долазе

из Индије, или кад нам пошљу робу из те земље која је окужена клицом од колере.

Па како прелази колера с путника или са робе на нас? Нашли су у изметинама болесника, који пате од колере, неке малене гљивице, — изгледају као пругићи, — па те држе за семе од колере. Те пругић-гљивице нећемо наћи само у изметинама из желудца, него и у онима, које излазе из црева, и у тима још много више. То пругић-семење проклија и шири се, чим добије мало влаге и прљавштине, и онда је одвећ отровно. По барама и каљугама, по проходима, по ђубришту и сметишту, по прљавом рубљу и по прљавим креветним хаљинама и т. д. клија то семе тако бујно, да ћемо га наћи у милијоне. Како је малена и прелака та клица од колере, то је најмањи ветрић диже у вис и носи по ваздуху или се разноси водом. Ми ту клицу онда или удишемо са ваздухом или попијемо са водом, па се тако окужимо. Прилике је, као што видимо, ваздан и доста, да се окужимо клицом од колере, кад се ова гдегод већ развила, а та нас клица тако рећи тражи, кад на себе не пазимо и кад се нечисто држимо.

Па шта бива од нас, кад се заразимо таквом клицом од колере? Ако нам је нарав јача од те болести, не бива нам ништа. Али зло је и наопако, ако нарав не може да је савлада и одмах из тела излучи.

Једно два-три дана осећа се окужен човек рђаво и као ломан; нема воље за ништа црева му крче, а помало и пролива. Кад треће, четврте ноћи, пробуди га јак пролив. Од тога часа узастопце пролива, а наскоро затим и повраћа, све што узме. Испрва изгледа то, што повраћа и пролива, као и обично, кад се човек преједе и поквари желудац. Али што чешће иде болесник рад себе и што чешће повраћа, све то већма губи и једна и друга изметина свој прави изглед и смрад. Напоследку одилази од човека само нека течност без боје и без смрада, а по њој пливају, кад мање, кад више, сивасти комадићи од коже, што црево изнутра покрива. Од многога губитка воде на уста и црево стане човека морити љута жеђ, а скоро непрестани напони при повраћању и при проливању јако га ислабе и најзад обале. Али још није доста муке. Јадника спонадну неки грчеви у листовима, почне га стезати у прсима као загуш, и необичан страх овлада патником. Глас му се не чује; вода му стане; иде под себе, срце тек што куца, а било се

скоро не диже под прстом. При свести је, али је сасвим огуглао, ништа не мари, шта се с њиме и око њега збива, и изглед му је страшан: очи му утекле; нос одскочио; образи упали; кожа се збрчкала, као у жена, што перу; усне, нос, руке и ноге помодриле а тело хладно, као у мртваца. За који сат, па патник не изгледа само као мртвац, него се донста ослободио мука — умрло је. Све то може да се збудне за шест, за дванаест сати, за дан. Али није баш код свакога човека тако: не умори колера свакога, ко је запати. Јачи и млађи људи је прекуже.

Кад хоће та страшна болест да се окрене на боље, онда пре свега желудац не враћа више, што прими. Повраћање стане, проливање буде ређе, а оно, што пролива болесник, добије за који дан свој стари и прави изглед и боју. Срце стане боље радити, било боље куцати; а смежурана се кожа изглади, изгуби модрице. За два, три дана нећемо опазити на болеснику више никаква знака од колере, само је заостала слабост превелика слабост, од које се изнурено тело само тешко и споро опоравља.

Код многих људи се изроди из те слабости иза колере друга каква боља, па болесник, који тек што се подигао, падне с нова у кревет, из ког се можда више и не дигне.

Сваки нападај колере није тако жесток, као овај досада описани. Код гдекојих се људи појављује колера много блажије. И ти болесници повраћају и проливају узастопце, и они добију каткад грчеве у листовима, шта више, погдекојима хоће да охладне руке и ноге. Али срце се не да, оно ради као што треба, па савлада све неводе.

Видили смо, шта ради колера са људма, кад их спонадне. Кад бројимо оне, које је колера напала, и оне, који су од исте помрли, уверићемо се, да је nestало скоро половине од нападнутих, а међу тима има и деце, и стараца, и женских, и мушких у најбољим годинама.

Увидиће сваки, ко промисли о томе, што смо досада написали, да наши лекови против колере морају бити врло јаки а и врло брзи, јер колера скоро за час сломије снагу и отпор човечији. Имамо ли таквих? Врло мало. Обично колера престигне наше лекове. С тога ће сваком бити јасно и то, да нам је много сигурније и спасоносније, трудити се свом снагом својом те предупредити, да колера не дође до нас,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и паштити се, да се не развије код нас, и ако би је когод може бити унео.

Дакле шта да чинимо, да не доспе колера до нас и да се не развије, ако је који путник на себи или својим стварима, робом ит. д. међу нас донесе?

Док је колера тако далеко од нас, као што је сада за овај мах, доста је, ако наложимо свима гостионичарима и бирташима, да пријаве власти свакога странца најдуже за 12 сати, а с места да пријаве странце, који долазе из места, где већ влада колера. Осим тога треба да има у свакој гостионици по једна соба за странце, који долазе из заражених места, а да се не смештају у ту собу путници из других незаражених места.

И остали становници дужни су пријављивати власти своје госте, и то с места оне, који стижу из већ окужених места.

На жељезничкој и паробродској станици мо-трићемо на највећу чистоћу и на најстрожију дезинфекцију, особито по проходима, а гледаћемо и на то, да се доста ветре одаје, у којима људи чекају на влак или на лађу.

Још строжији ћемо бити са људима, који нам са стране долазе за случај, да се колера стане приближавати. На све улазе — на жељезничку и паробродску станицу, на калије — поставићемо по једнога комесара, који ће пуштати у место само оне путнике, који не долазе из окужених места. Путнике из подозривих или већ заражених места сместићемо у собе, које су за такве госте спремне, као што смо мало час споменули. Такве ће пришелце комесар и физик посматрати за три дана. Ако би се за то време показали на њима сумњиви знаци, који обично претходе колери, преместиће исте у шатор-болницу, коју ћемо тада подићи, а сада већ спремити. Комесар ће ствари и пртљак од тих путника дати очистити карболом, као што је прописано, (или сагорети, ако много не вреде), а гледаће, да се то најгачније изврши са рубљем, јер се у рубљу најрадије задржава и најбрже развија клица од колере.

Као што смо горе видели, колерина клица се лепи и за робу. Зато ћемо робу из подозривих или заражених места тек онда пустити на пијацу, кад смо је по пропису од куџи очистили.

Осим тога пазићемо на највећу чистоћу и на најстрожији ред, како у кући, тако и ван исте. У проходе ћемо свакодневно галице, љубре ћемо посипати карболом (1 део карбола

на 20 делова воде) или сирициком (1 део сирицика на 1000 делова воде) и што чешће износити, а што даље изван места. Авлију ћемо сваки дан почистити а каљуге по истој засути. Ако немамо доброга бунара у кући, тражићемо за пиће добре воде на другом месту.

По сокацима и плацевима радиће власт то исто. А поред тога ће још пазити, да се одржава чистоћа и ред на свим јавним местима, где се састају многи људи: по каванама, по бирцузима, по ракициницама, по местима за забављање, а највећма по пијаци, да се не продаје незрело воће, покварено зеље, месо, што паши, цркнута риба и т. д.

Наравно је, да ћемо најбоље пазити на себе и на наше здравље. Држаћемо се чистије него иначе, чешће ћемо се купати, рубље ћемо више пута пресвлачити, а тако исто и креветне хаљине. Пазићемо на то, шта једемо и пијемо, и на то, колико једемо и пијемо, да не бисмо покварили или претоварили стомак. А нећемо ни узимати без нужде ништа на чишћење, ма то било само кућеван лек. Не треба одвише много да нас спава у соби, а пајати и ветрити треба више пута него дојакно.

Ако би се покрај свега тога ипак когод разболео и такве знаке болести показивао, као што обично почиње колера, онда ћемо то неодложно јавити власти и с места позвати лечника, који је одређен, да врши лечничке дужности у том крају места. Особа, коју буде власт изаслала на лице места, споразумеће се са лечником и наредиће све, што је нужно, да се дотичном болеснику помогне и да болест са истога не пређе на друге укућане.

Ако се будемо тако владали, неће нас незвани делија изненадити, па нам неће ни досадити.

Још нешто, о чему се много говори. Много пута чујемо, како се не ваља бојати од колере, јер ко се боји, тај је одмах добије. Ево шта је у ствари са тим страхом од колере. Сваки душевни потрес слаби тело човечије, и то тим више, што је јачи тај потрес и што се чешће понавља. Међу такве душевне потресе спада и страх. Дакле и страх слаби човека; а није нужде доказивати, да ће на слабијега човека пре наићи каква болест него на јачега, а особито таква болест, као што је колера, код које су појаве у неку руку сличне појавама, што се показују на јако поплашеном човеку.

Дакле спремимо се добро против азијатскога напасника, па нам није нужде бојати се ни од истога ни од страха од истога.

Др. Кода.

Ж И С Т А К.

ДО СТАКЛЕНОГА БРИЈЕГА, ИЛИ ВИЛА И ЦАРЕВ СИН.

СРП. НАР. ПРИПОВИЈЕТКА ИЗ ГОРЊЕ КРАЈИНЕ.

ИЗ ЗБИРКЕ ВЛАДИМИРА КРАСИЋА.

(Свршетак.)

Идући тако дође у једно густо мјесто у шуми, и ту нађе пуно људи, а то су били ђаволи. Кад су га они опазили, завикну: „Камо ти момче?“ „Идем по свијету тражити стаклени бријег“, одговори он. „Али га нећеш наћи“, рекну они, „што си ишао ишао по свијету, више нећеш. Како се ти усуђујеш ићи по нашој земљи? Знај, когод овуда иде, нико живе главе не однесе, нећеш ни ти. Сад се приправи брзо на смрт!“ Али он рече: „Прво него ме убијете, прочитајте овај лист“, и даде лист најстаријему између њих. „Срећа твоја“, говори ђаво, „кад си ми оца закопао, а другач се не би бројао међу живима. Ништа ти нећу сад, него питај од мене шта желиш, ја ћу ти дати.“ Царев син на то рече: „Ја од тебе не тражим ништа; већ кажи ми за стаклени бријег, ако знаш“. Ваво рече: „Ја за њега не знам; него ћу питати моју звјерад, ако би они знали.“ Сад он свирне у једну свиралицу и ето свакојаке звјеради к њему. Он их пита, да ли које зна за стаклени бријег; али му рекоше да нико не зна. Тада рече ђаво цареву сину: „Видиш, ја бих ти радо казао, али не знам; него знаш шта? Хајде на прво и намјерићеш се на мога брата, па њега питај, можда ће ти он знати казати.“ Он отиде на прво, како му је ђаво рекао, и намјери се на другога брата. И овај се већ почео веселити, како ће га убити; али му он даде старога писмо, па је ђаво одмах почео друкчије говорити. „Срећа твоја“, рече ђаво „што си ми оца закопао, друкчије се већ не би бројио међу живима. А кад си то учинио, сад питај од мене шта хоћеш, ја ћу ти дати, ако узмогу.“ „Ништа друго од тебе не тражим, рече царев син, „него кажи ми за стаклени бријег“. „Ја“, рече ђаво, „за стаклени бријег не знам; него ћу питати, можда знаду моји вјетрови,“ и сад звикне у свиралицу, али ето ти са свију страна дођу вјетрови. Он их пита, да ли знаду за стаклени бријег, а они одговоре, да не знаду. „Ну видиш, мој драги“, рече ђаво, „ја бих ти радо казао, али ни ја ни моји ветрови не знамо; него ти лијепо хајде равно овуда, па ћеш наћи мојега брата, па питај њега, можда ће ти он знати казати.“ И трећи брат већ је био наумио да га убије; али виђевши писмо оца својега рече: „Питај од мене шта ти драго — даћу ти.“ Онда му рече царев син, нека му каже за стаклени

бријег. Њему ђаво одговори: „Е ја бих ти радо казао, али не знам; него ћу питати моје облаке, можда ће они знати“ Зазвижди, и ето облака, да се све тресло. Он их пита; али ни они не знаду. Господар види, да му још један облак вали, па звикне још јаче, и ето ти тога облака. Тада га запита господар: „Ће си ти био, кад ниси одмах на заповјед дошао? Знаш ли за стаклени бријег?“ „Управ сам сад с њега дошао,“ одговори облак. Сад настави господар: „Добро је; него кад знаш, узми овога чојека, те га носи тамо; али пази да га спустиш како га и дигнеш.“ Облак га тако сад метне на се и однесе на стаклени бријег, спусти га код једног врела и отиде натраг. Царев син сад опази најстарију између онијех вила, што су се купале у мору, кад је он своју жену ухватио, па је моли, нека му прошкрби какву службу. Она њему рече: „За те нема овђе ни службе ни живљења, него хајде одатле куд знаш; јер тешко да останеш жив. Овђе је јако тешко служити.“ „Ма ако је још теже, само ми наћи службу, ја ћу се примити,“ одговори он. На то му она рече: „Е па добро, кад ћеш да изгубиш главу, ти хајде, мој ће те отац примити.“ Кад га овај опази, пита га, да шта би рад. Царев му син одговори: „Идем по свијету и тражим службу; можда би ме ти узео?“ „Ја ћу те узети,“ рече он, „и то служићеш ми три дана, па кад ми одслужиш, узми једну кћер, коју год хоћеш; ако ли не учиниш кроз ова три дана, што ти речем, то знај, да ћу твоју главу за вечеру испећи.“ „Добро, нека буде тако,“ рече царев син. По том стари отац онијех вила рече цареву сину: „Дакле чуј, ја ћу ти сад казати, шта имаш сјутра радити. Ово ти је, ево, стаклена сјекира, с њом имаш ићи сјутра у гору и сву посјећи; ако не посијечеш горе, чувај се!“ „Хоћу“, одговори царев син. — А жена тога господара била је вјештица, — па говори своме мужу: „Хуј, превариће те чоек!“ „Мучи, бабо,“ говори он њој. Кад буде у јутру, узме царев син сјекиру и отиде у планину. Почне сјећи један храст, али сјекира хоће да се разбије на сто комада; зато је морао полагао сјећи. Дође подне, а он није више посјекао него један храст. Тада дође најмлађа кћи онога старца — а прва жена царева сина, и донесе ужину, те га зове, нека дође јести. „Шта ће ми јело“, рече он,

„кад видим, да нећу више живети — вечерас ми је умријети!“ „Па шта нијеси више посјекао него један храст!“ рече она; „али не бој се, већ ходи па једи и наједи се, бар да гладан не умреш.“ И он богме сједне и стане јести. Послије јела нагне се жени на крило и заспи. Виђевши вила, да је он заспао тврдо, заввижне у своју свиралицу и дођу ђаволи првога брата; она им рече, нека посијеку гору. Сад они почну сјећи и јагмити се, ко ће први, и још није на свакога ред ни дошао, а гора сва посјечена. Пошто су то зготовили, отиду, откуд су и дошли. Царев се син пробуди, и, опазивши да је гора посјечена, зачуди се. Ко је сад веселији од њега! „Не чуди се,“ рече вила; „него узми сјекиру па хајде кући, баци сјекиру пред старога, макар се разбила, тобоже, да си јако трудан, и одмах ишти вечеру.“ Он тако учини. А стари га упита: „Јеси ли урадио, што сам ти заповједио да урадиш?“ Царев син одговори: „Па шта ме још питаш? да шта бих радио цијел дан; него ми дај вечеру!“ Тада рече старац: „Добро, кад си то учинио, до сјутра имаш отићи на исто мјесто и све оне пањеве, што су онђе, покопај и окрчи.“ И њему одмах прође корак. „Од једнога сам зла“, помисли у себи, „утекао, а друго ме већ срело.“ Други дан отиде он на оно мјесто, ђе је прије био, и стане копати. Једва је до подне ископао један пањ. Опет отиде к њему с ручком најмлађа кћи и пита га, је ли готов. „Како ћу бити готов,“ вели он, „кад сам једва један пањ ископао, и није никако могуће више да урадим; не идем ни јести — бар ћу лаган умријети.“ На то му она рече: „Ма не бој се толико, већ ходи јести, можда ће бити боље него што ти мислиш.“ Он дође и сједне па стане јести, а кад је опет заспао, она звижне и ето дођу ђаволи другога брата. Она њима рече, шта ваља да раде, и још није право ни изговорила, а већ све бијаше готово. Сад га она пробуди и рече му, кад дође кући, нека баци пред господара сјекиру и нека буде

љут, да се стари што не досјети. Трећу вечер рече му стари, да има сјутра све оне јаме поравнити и виноград и смокве посадити, и њему донијети три грозда зрела и лијепијех смокава. Сад рече царев син сам себи: „Ако је све учињено, али то не ће бити.“ Кад буде у јутру, он отиде на пређашње мјесто, и још се он није био ни приправио, али му већ иде с ручком најмлађа кћи господарева — његова жена, и дошавши упита га: „Но јеси ли готов?“ „Јесам да; та то не би нико могао учинити на свијету!“ Али она њему рече: „Хајде једи, па онда ради.“ Он сједне; а кад је јео, легне опет да спава. Сад она звижне, и ето дођу ђаволи трећег брата. Тада им она рече, шта ваља да раде. А они онда почну: једни копају, други саде, а трећи већ зобљу грождје и смокве. Жена сад пробуди својега мужа, па му рече, нека ђаволе отјера и узбере три грозда и смокава, па носи кући господару. Кад је био дошао кући, рече му господар: Добро си ме служио, сад избери између мојих кћери коју хоћеш за жену. Он избере најмлађу. Одмах се она створи у бијелога коња, па рече својему човеку, нека зајаше, и тако они прну под облаке. Сад стара почне викати на старога, да су побјегли. „Таки хајде“, вели он њој, „па их врати натраг!“ Стара брже отиде. Кад су они њу виђели, спусте се на земљу и начине се пшеницом. Кад их већ стара није виђела, врати се натраг и каже старом, да су јој се сакрили и да није пред собом ништа виђела, него пшеницу. „То су они!“ повикне старац, „зашто их нијеси ухватила? Хајде брже и ухвати их!“ Она иде за њима, и већ је виђела пшеницу, па мисли да ће их ухватити, а они се начине просо. Сад се она врати старому, па му каже, како је виђела само просо. „То су они!“ завикне опет старац, „хајде за њима!“ Она иде за њима. Али су они већ били прешли преко њезине међе. Дошавши кући, они су много година царовали и виђели од ђеце ђецу.

ЛИСТИЊИ

Г Л А С Н И К.

(На Бранкову вису.) У четвртак 10. (22.) јунија о. г. навршило се пуно 3 године, како су свечано пренесени последњи земни остаци Бранка Радичевића из Беча са Санкт-Марксвова гробља на Стражиловачки вис код Карловаца. Одбор за подизање споменика песнику (а одбор тај изабран је на појутарје Бранкове свечаности 1883.), подигао је с великим трудом и натегом споменик на гробу му. Но подигнувши споменик одбор се није могао нити се може разрешити, него је примио на себе почасну дужност, да остане чуварем

гроба Бранкова Председник му је: поштовани прота старобечејски Јован Борота, до пре годину дана професор у богословији у Карловцима, перовођа: Паја Марковић, професор у гимназији; благајник: Коста Павловић Табаков, трговац; чланови: Лаза Обреновић, вел. бележник и члан апелаторије, др. Живко Гојковић, адвокат, који добровољно врши и вишкарске дужности одбора тога, Владимир Шајковић, градски мерник, који исто тако добровољно врши и руководи као стручњак техничке планове око споменика, и Јован Симеоновић-Чокић, чи-

повник у народним фондовима. По закључку одбора тога још пре две године, чим се исти примио своје дужности, има се сваке године одржавати спомен Бранку у оној недељи, која најближа буде 10. (22.) јулију, као дану оне велике народне свечаности 1883. Тај дан пао је ове године 13. (25.) јулија. Пре подне у 10 сахата читао је Стеван Јовић, свештеник, црквен спомен и прелио гроб вином по лепом нашем православном обичају, а помагао му је у пјенију великобечкеречки Ђакон Милорад Јаковљевић и богословска омладина. После подне се забављали присутни песмом и друштвеним играма до саме вечери. Света је било мало, а тому је понавјише узрок, што је баш тај дан пала и црквена слава у оближњем манастиру Ковиљу, камо се силан свет скупио. Осим тога глас о овогодишњем спомену на Бранкову вису слабо је продрио и у најближа места, јер је изашао у јавност у последњем часу. По најближа околина Карловаца бар не треба да чека опомене ни од одбора ни од кога другога, јер тај дан није тако невнатан у нашој данашњој повесници, да га треба тако навлаш заборавити. — Овом приликом нека нам се не замери, што ћемо приметити нешто, а тиче се књиге, у коју посетиоци Бранкова гроба уписују своја имена. Књига се та налази у Стражиловачкој долини код шумара; шумар је даје свакому на захтевање, да се унесе. Добро би било, када би се могао удесити какав надзор, да се у њу не бележе примедбе, које ни мало не пристају у такву споменницу. Начитали смо се ту приметаба, које никако не одају достојно поштовање имену, чијој је успомени књига намењена. Гора око гроба и долина испод гроба доста су широке, да неко може свој ћеџ терати, па ако хоће и неслане досетке да избацује; али књига та нити је за то тамо нити за неосноване жалбе против кога.

(Друштво св. Саве). У „Одјеку“ читамо, да се у Београду основало друштво то, којем је задатак да шири просвету и негује национално осећање и врлине у српском народу, а задатак ће тај свој вршити друштво: а) издавањем ваљаних књига, слика и песама; б) помагањем и подизањем школа, где буде потребно; в) новчаном помоћу, где је буде требало. Члан друштва може бити сваки Србин и Српкиња и сваки пријатељ Српства и народне просвете.

(Распис награда за изворне српске глуме). У „Одјеку“ налазимо на овај стечај: Управа краљевско-српског народног позоришта, с одобрењем министра просвете и црквених послова, а по закључењу позоришнога одбора, расписује овај стечај. 1. Има се написати драма из српске историје, у толиком обиму да приказана даје целу једну вечерњу представу од 2½ до 3 сахата. Према томе оставља се писцу, да изради целину у три, четири или пет чинова. Писац има бирати такав предмет, који је могуће изнети на сцену и инсценирати га без велике тешкоће. Писац се може послужити и прозом и стихом. Награда: 1000 динара у златницима. 2. Има се написати комедија, ако је могуће из народног живота, од три до пет чинова, по опет у обиму једне целе вечерње представе. Тешкоће сценичне имају се избегавати ради лакшега представљања. Награда: 600 динара, у златницима. Рукописи, луђом руком читко написани, имају се поднети управи кр. срп. народног позоришта до првог децембра 1886. године. Рукопису да се дода писмо, у коме је име писачево, а на ком ће бити девиза, која је и на рукопису. Ком се делу досуди награда, од онога ће се и писмо отворити. Ненаграђени рукописи вратиће се дотичним писцима; а ако би се, с неким поправкама, могли приказивати, управа ће то објавити и писац може ступити у даље преговоре. Оваки комади, по споразуму с

управом удешени и приказани, добијају награде од чина златник, а од сваке представе уобичајеву тантијему. Рукописи ће се прегледати до 10. јануара 1887. године и резултат прегледа и оцена објавити у седници позоришнога одбора, који ће се држати јавно на дан Светога Саве 1887. године.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Сlike и прилике из српског народног живота нашега сарадника П. Адамова „На селу и прелу“ поздравила је и оценила и српска и хрватска критика најсимпатичније. До сада су изашли прикази на исту књигу: у 69. бр. Новосадског „Браника“, у 11. бр. Задарске „Iskra“, у 147. броју Загребачких (званичних) „Narodnih Novina“, у 7. бр. Загребачке „Književne smotre“, у 9. бр. Панчевачке „Српкиње“ и у 3. и 4. бр. Београдских „Гусала“. Из годишњег извештаја срп. академског друштва „Зор“ у Бечу видимо, да је и тамо била књига та предметом дискусије; на чак Загребачка „Hrvatska“, орган Старчевићеве странке, прештампа је у свом лиску једну од тих слика и прилика: „Први пољубац“ (одељак из „Јола“), а једна је још лане преведена и у словачки језик. Нека нам не замере наши штовани претплатници, што им и опет препоручујемо приповецице те. Од њих је само четири (и то две прошле године а две ове) изашле у „Стражилову“, једна у „Летопису“ Матице Српске 1883., три у „Јавору“ 1885., једна у „Преодници“ 1884., а две још нису нигде биле штампане. Има их свега, дакле, једанаест, од којих пет спадају у један циклус (под насловом „Јоле“). Уповоравамо наше претплатнике, да смо за њих одредили цену књизи са 50 н. (док за остале стоји 60 новч.) и да је за њих једини услов тај, да је набаве непосредно од уредништва овог листа, а најгоднији је начин поштанском упутницом, кад нам шаљу и претплату на лист. Иначе се може добити у књижарама у Новом Саду, у Панчеву, у Сомбору, у Вел. Кикинди, у Вел. Бечкерку, у Земуну, у Митровици, у Београду (код П. Турчића) и у Загребу (Kugli et Deutsch и Мишњик и Sanftleben).

— Изашла је 133. свеска Народне библиотеке браће Јовановића. У тој је свесци Стеријин „Владислав“.

— Из Панчева смо добили извештај о тамошњој српској вишој девојачкој школи за 1885—6. школску годину. Ово је тек други извештај те школе а школа постоји већ дванаест година. На челу извештаја има чланак „После дванаест година“, у којем се разложно говори о сметњама, са којих не могу овде у нас да напредују више женске школе. Даље су вести о тој школи, шта се и колико прошле школске године учило, колико је било ученица а „Летопис“ саопштава, што се важнијега догодило у току школске године (ту имамо на програм завршне свечаности приметити, да балада „Des Sängers Fluch“, коју је једна ученица том приликом декламовала, није од Шилера него од Уланда.)

— Из „Новог Београдског Дневника“ прештампани су чланци Драгише Станојевића: „Кајмакамци. Два листа из српске историје: један прљав и мрачан, други чист и светао“.

— Роман Лудовика Халевија „Крикета“ изашао је ово дана у Београду у српском преводу П. Ј. Мостића. Цена 60 новчића.

— Добили смо из Шапца књигу: „О народности у општем васпитању“. По К. Ушинском написао Сима Милојевић. Књига је та (са силним штампарским погрешкама — има их до 80 на 152 стране — које су на крају исправљене) штампана код А. А. Славуја а цена јој је 1 динар.

— Из штамарије напредне странке у Београду изашла је недавно трећа збирка лирских песама Светолика Лазаревића под насловом „Споменак“. У тој збирци има 33 песме, и то које љубавних, које родољубних, које пригодних. Система нема никаквог у збирци. Поређане су ту песме по случајном неком реду; из разних су времена: најстарија је из године 1862. а најновија из ове године. Угледале су биле света у „Даници“, новом „Јавору“, „Недељном листу“ Јаше Игњатовића, „Фрушкој Гори“, календару „Домишљању“, „Београдском дневнику“, а под неким не стоји, да су досад игде биле штампане. У циклусу „Песме у пролеће“ стоји под XVI., да је штампана у „Јавору“ 1872. године; међутим старог „Јавора“ те године већ откад и откад није било а нови се још није био појавио. — Збирци је цена 25 новчића.

— Др. Јован Данић у Београду превео је Паола Мантегаце „Један дан на Мадери“. Превод се тај по цену од 2 динара може добити код преводиоца (Београд, улица 2 бела голуба бр. 17.) и у књижари Велимира Валожкића у Београду.

— Угледале су света у засебној збирци „Шест приповедака Л. К. Лазаревића“, и то ове по реду: „Први пут с оцем на јутрење“ (штампана први пут у „Српској Зори“ 1879. прештампана у Београдској „Србадији“ и календару „Годишњаку“); „Школска икона“ (1879. штампана прво у „Словинцу“ 1880., прештампана у „Србадији“); „У добри час, ајдуци!“; „На бувару“; „Вертер“ и „Све ће те народ позлатити.“ (Све четири те последње штампане су 1881. и 1882. у „Отаџбини“. — Збирку је ту Лазаревић посветио Шапчанину. Цена јој је динар и по.

— У Загребу у комисионалној наклади академ. књижаре Лавослава Хартмана (Кугли и Дајч) изашла је књига: *Hrvatske narodne pjesme i pripoviedke iz Bosne, sakupio i na sviet izdao Kamilo Vlagajic „Obzor“* у 167. свом броју овако приказује ту књигу: Ова врло укусно штампана књига имаде преко педесет, онајвише женских песама, те преко тридесет разних приповедака, некоје етнографички бележене. Наслов „хрватске“ употребио је сабирач народњег блага ради тога, што је те песме и приповетке сабрао од самих мухамеданаца и католика, који свој језик зову хрватским или босанским. Настојање сабирачево хвале је вредно, те нека без страха настави даље издавање народних песама и приповедака, како у предговору своје књиге обећаје, та познавање њихово толи нам је потребно и корисно. — Књизи је тој цена 60 новчића.

С М Е С И Ц Е.

(**Бранков споменик** диже се на врху Стражиловачког виси, те се вис тај и зове сад Бранковим висом. Споменик је овидац на песикову гробу, а састоји се из три степена, од којих су прва два од тесаног камена Топчидерског код Београда, трећи је састављен из квадратних каменова, што су са разних крајева послати на песиков гроб, наврх њега диже се поширока, три метра висока пирамида, опет из Топчидерског мајдана. Испод врха пирамиде углачан је с источне стране велики крст, испод крста слова: „Бранку (а испод тога) српски народ“. У трећем степену, на ком непосредно стоји пирамида, каменови су равне боје и квалитета, јер су са разних страна српских крајева, али су сви једне величине, па у сваком је словима урезано име, с које је планине који камен донесен. Од источне стране, камо је споменик и окренут, средњи је камен „Фрушка Гора“, вој с десне „Авала“, с лева „Ловћен“; са јужне у средини „Дина-

ра“, вој с десне „Ловћен“, с лева „Клек“; са западне стране је у среди камен с натписом „С Вршачке Куле 1883. године Бранку Радичевићу“, њему с десне „Клек“, с лева „Пљешеница“; а са северне у средини „Велебит“, њему с десна „Пљешеница“, с лева „Авала“. У дну последње степеннице, а на челу споменику, опет с источне стране, одмах на уласку кроз гвоздену ограду, што је подигнута око споменика, узидана је обновљена плоча с песиковога гроба из Бечког још гробља, с натписом, који је био и на старој плочи, што је Бранку још покојни му отац на гроб ставио, (а данас се чува као спомен у музеју народном у Београду, камо је послао бечки одбор 1883.):

Алекса Радичевић

рођен 1824. а умре 1853.

Много тео, много започео,

Час умрла њега је помео.“

Испод тога је дао урезати бечки одбор: „Пренешен (!) на Стражилово у Карловцима 10. јула 1883.“ Споменик је скроман, али према месту, на ком је, величанствен. Израђен је по замисли самога одбора, а по нацрту Владимира Шајковића и Светозара Ивачковића, архитекта у Београду, који је градио и велику панчевачку цркву, као и капелу Харишеве породице на земунском гробљу. Испред споменика је прокрчен брег, да се одонуд може догледати далеко у Бачку и Банат преко Дунава и Тисе, па и онамо преко Банстола до Авале. Одбор би добро урадио, када би на згодном месту подигао још и таблу за оријентирање на све стране, камо се даде догледати, као што то има свугде на високим местима, па би посетиоце занимало, да прате отуд погледом, где лежи какво место. Уз вис води до гроба поширока стаза у кривуд, а крај ње је на неколико места клупа за одмарање, као што их има и на самом вису. — Споменик тај је први споменик, што је подигнут приловима српског народа из свију крајева без разлике, камо који крај спада. Али и Бранко није питао, које и колико граница деле Српство тамо и овамо. Он је певао јединству свог народа, те и народ, испунивши му жељу преносом, као видљиво знамење тог јединства диже такав спомен на гробу свог љубимца!

(**Раскош у Римљана.**) Римљанима се пребацује, да су страховито, нечувено расипали благо али ипак зато нису били они такве расипуће, да им не би човек равних наћи могао. Било је додуше међу њима и таквих, које је само мозак од пауна могао раздражити; било је мекушаца, којима није годило друго купање, но само купање у магарећем млеку; имали су царева, који су делима својим доказали, да нису при чистој свести; било је оваких, не може се опореди, али све то морамо сматрати као изузетке. — Ни расипање појединих није могло бити тако претерано, као што се говори. Стари Рим је имао само два одвећ богата сина: Лентула, који је имао тридесет и девет, и Нарциса, који је имао педесет и два милијона форинти имања; највећи годишњи приход био је три милијона форинти. У новије доба знамо по Волтеру за Мазарина, да је имао две стотине милијона франка, а покојни барон Ротшилд, када је 1868. умрло, оставио је за собом десет пута толико. Александар Стеварт, трговац у Њу-Јорку, имао је 1865. године чистог годишњег прихода 5,071.236 долара. У старо је доба истина била вредност новца кудикамо већа но сад, али све да је још једанпут толика била, богаташи садашњег доба много су богатији од набоба старог доба. Као једини изузетак можемо навести Апиција, расипућу, кога још није нико надмашио; тај је проћердао дванаест милијона форинти, и кад је најпосле имао само још

WWW.UNILIB.BS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.један милијон, а он је сам себи одузео живот, јер „није могао са тако мало новаца живити.“ — Ако све подробно испитамо, увиђамо, да раскош у Римљана ипак није био тако страпан, као што се о њему говори. 188. год. пре Христа Римљани још нису знали за вештину кујне и тек све веће и веће благостање их је научило, да јести није никакав посао ни занимање, него уживање, кога се човек често зажели. Грдне своте, које се при говбама, частима и после издавале, употребљаване су не толико на разна јела, као на спољашње украсе. Као што Плиније тврди, кувари су господара једног више стали по читав тријумф али и у том је погледу данашње доба јаче. Антон Карем, кувар цара Александра првог, имао је месечну плату од 2.400 франака, а трошкови у кујни износили су месечно осамдесет до сто хиљада франака. Најјаснији пак доказ римског беснила је то, што су после јела узимали нека средства за повраћање, да би наново могли јести; и док ми тек у болести употребљујемо те vomitive, то у старом добу најодличнији лекари препоручују то као дијететична средства. — Ако уземемо у обзир првобитно стање у индустрији и трговини римској, не може се рећи, да се Римљани претерано раскошно одевали. За кадиву и атлас Римљани нису ни знали. Антик-ношња сасвим је природна, укусна, и пошто се мода није сваки час мењала, као што се — на жалост, особито код женских — данас мења, то је та лепа и укусна ношња била и доста постојана. Рукавице, шешир и такве друге данашње помодне ствари нису биле Римљанима повнате. Било је додуше и у Риму кавалира, који се тачно по сезони владали и одевали. Јувенал и. пр. сатирише господичића, који је имао засебан летњи прстен, јер му је драги камен у оном другом прстену сувине тежак за лето. Али шта је то све спрам силах нездравих и недотупавних промена у нашој моди? Каква је диференција између цене ове и оне моде? Сретни Римљани! Пре педесет година требало је енглеском неком дендију двадесет кошуља, двадесет и четир цепене мараме, тридесет поша и једно туце белих прелука, све то на недељу дана! Нечувено! То би било доста ваљда читавом старом Риму. — Угодних станова, сјајнога намештаја у старо доба није било; али је тим веће своте гутао спољашњи украс кућа и станова. Зато су били у Риму скупи станови; тамо се плаћало четир пута онолико, колико у провинцији. Али дед да сравнимо ондашње цене станова и данашње. Богат један пријатељ Цицеронов плаћао је 1.053 фор. годишње станарине; званичник сенаторског достојанства или шарже плаћао је за стан 700 форинти на годину. Ко се не би зажелело тих сретних времена особито при овој скупоћи станова у великим градовима, престоницама, кад се у Пешти и. пр. плаћа за скроман стан од три собице 1000 форинти преко године? — Но ипак има једна грана раскоши, коју су Римљани преко мере терали, а то је држање робова. Робови су били најјезитивија роба у Риму; робови су радили готово све оне ствари, које ми данас руком, машинама и . . . главом радимо, роб је био занатлија, трговац, вештак, научењак. Велики број робова учинио је распоред

посла сасвим смешним. Било је робова, којима се цео посао састојао из тога, да су сваки час јављали господару, какво је време на пољу; други су морали држати у памети имена клијената, пријатеља господаревих, опет други су опомињали господаре, кад се треба купати, кад јести. Римљани господари ишли су за тим, да се што мање сами о себи брину; зато Сенка с правом и каже: „Тешко им је да дознају, да ли су гладни.“ Један је такав мекушац Римљанин, кад су га робови из купке извадили и на столицу посадили, запитао: „Седим ли већ?“ Господарима је чак и та мисао дошла на ум, да своју глупост и незнање покривају знањем својих робова. Један је дао робу Исидоа, други Омпра и др. да научи; те кад је било какво весеље, роб је стао госи за леђа и пришашнуо је стихове, које је госа рећи хтео. — Поред свих тих развратности био је раскош у старо доба много мањи но сад. Онда је био мањи и свет, нису исцрпљивали природу, били су непознати најважнији проналазци, а трговина и обрт били су још у колевци. Људи нису могли тако прецизно да размисљају и суде у својим стварима као ми, и строге су моралисте нападали често на ствари, које ми данас држимо за неопходно нужне. Плиније напада употребу меких јастука; Варон не одобрава, што се рана из страних земаља уноси; Сенека држи за неприродан раскош ухлађивање пића у снегу. У јужним државама данас и најсиромашнији људи ухлађују пиће, и да нема снега — вели Адисон — у Напуљу би тако исто букнула револуција, као у другим земљама, кад нема хлеба. — Исти узроци, из којих се изроди раскош, произведоше и римске вештине, које имају особен карактер и величанственост у потпуној мери. Толико вештачких ремек дела нећемо нигде наћи, као код Римљана. Трајан није имао доста техничара за многобројна зидања. Хадријана је на путу пратила војнички организована чета зидара. Кијови и штатуе украшаваху кровове кућа, храмове и поворишта. У монархичном Риму били су вештине демократске; величина и разноликост стварања била је беспремерна. Наш вештачки укус ограничава се само на интелегенцију, на изображене, наши вештачки створови пак само на велике вароши, зато и не можемо да сватимо, како су вештине онда могле цветати. Па ипак, код Римљана су вештине, као и много друго штошта, биле само средство, а никако циљ, као код Грка. Вештине су биле средство, да се увелича спољашњи сјај, да се овековече догађаји. Штампу је замењивало сликарство. Историја сваког рата, природа сваке окупиране земље приказивала се сликама. Сликаство је чак и пред судом играло важну улогу. Слике и статуе царева биле су на сваком месту постављане те су постале предметима општег поштовања; ако је пак која омрањута влада пала, онда су са страсном мржњом разорили слике и статуе царева и уништили све, што би на њих опомињало. Статуе Домицијана и Комода разлупали су у прах, а иначе су статуама само главу скидали, и међали главу новог цара на место старе главе. — Биће дакле да је све оно, што о раскошу у Римљана пишу и говоре, претерано и неосновано спрема наших одношаја, нашег раскоша и наше културе. В

САДРЖАЈ: Ђурђија. Песма Мите Поповића. — Народно славље. Ђачки спомен из Фрушке Горе. [Свршетак.] — Ман'те! (Е. Гајбел.) Превој Рајко. — Ирина. Новела Сватоплука Чеха. Превој П. Падејски. [Наставак.] — Из старог века. III. Хадрубал. П. С. З. С мађарског. Превој В. — Поуке из медицине. О колери. Написао др. Кода. — Листак. До стакленог бријега, или вила и царев син. Срп. нар. приповијетка из Горње Крајине. Из збирке Владимира Красића. [Свршетак.] — Листићи: Гласник. — Књижевне новости. — Смесице.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.